

1922 MUDANYA SİLAH BIRAKIŞIMI SÖZLEŞMESİ*

Bu bağit, 15 Mayıs 1919 günü Yunan Ordusunun İzmir'e çıkışı ile başlayan Türk-Yunan Savaşına son verdiği gibi, Türkiye'nin Trakya sınırının Ankara Hükümetinin istediği biçimde çizilmesi gereğini de Müttefiklere kabul ettirmekle, Lozan Barış görüşmelerinde toprak sorununun çözümlenmesini kolaylaştırmıştır.

Daha önce yapılan bağitlar açısından bakıldığında ise, Mudanya Sözleşmesi, giderek geçerliğini yitirmiş olan 1918 Mondros Silâh Bırakışımı Sözleşmesinin yerine geçtiği gibi, İstanbul Hükümetinin imzaladığı 1920 Sèvres Barış Andlaşmasının ölü doğan bir bağit olduğunun da Müttefiklerce kabulü anlamına gelmiştir ki, bu olgu, Türkiye'ye karşı güdülen düşmanca ve haksız politikaların baş aktörü İngiltere Başkanı Lloyd Georges'un çekilmesine başlıca neden olacaktır.

Böyle bir sözleşmeye varan olayların gelişmesi hızlı olmuştu: Yunan Ordusu 1921 Eylülünde Sakarya başarısızlığından sonra yeniden toparlanamayacak durumda idi. 1922 yılı baharında ve yazında Batılı Müttefiklerle Ankara Hükümetinin giriştiği barış için ön görüşmeler olumlu bir gelişme göstermeyecekti. Bu arada, Paris'te Müttefik Devletler Dışişleri Bakanları Konferansı 22 Martta Yunanistan ve Türkiye'ye bir Silâh Bırakışımı önerisinde bulununca, Yunanistan bunu hemen kabul etmiş, Türkiye ise henüz işgal altındaki Batı Anadolu ve Trakya topraklarının dört ay içinde boşaltılması koşulunu ileri sürmüştü. Silâh bırakışımı sorunu, Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal'in ve daha sonra Fethi Okyar'ın Paris ve Londra'da yaptığı ön barış görüşmeleri nedeniyle uzayınca, Mustafa Kemal işi Ordunun gücü ile bitirmeğe karar vermiş ve 26 Ağustosta Yunanlılara karşı Büyük Taarruzu başlatmıştı. Türk Ordusu 9 Eylülde İzmir'e girmiş, ayrıca Bursa'yı kurtarmıştı. Bunun üzerine, Müttefikler 23 Eylülde Ankara Hükümetine verdikleri bir Notada, Doğu Trakya'nın ve Boğazlar bölgesinin Barış andlaşmasından sonra boşaltılacağı belirtilerek, Askersel harekâtın durdurulmasını ve bir Silâh Bırakışımı imzalanmasını önermiş; Türk Hükümeti de bu güvence üzerine Eylülde verdiği yanıtta, Türk Kuvvetlerinin İstanbul ve Çanakkale doğrultusunda ilerlemeyeceğini, fakat ancak Doğu Trakya'nın Edirne ile birlikte, Meriç'in batısına dek boşaltılması koşulunu ileri sürerek, 3 Ekimde Mudanya'da görüşmelerin başlayabileceğini bildirmişti.

Mudanya görüşmelerinde Türkiye'yi Batı Cephesi Komutanı İsmet (İnönü) Paşa başkanlığında bir askersel kurul temsil etmişti. İngiltere, Fransa ve İtalya adına bu Devletlerin İstanbul'daki işgal kuvvetleri Komutanları ve yardımcıları katılmıştı. Yunanistan adına General Mazarikis başkanlığında bir kurul bulunuyordu.

Çetin tartışmalardan sonra Sözleşme İsmet (İnönü) Paşa ve Müttefik Devletler Temsilcilerince imzalanmıştır. Yunan Temsilcisi ise, yetkisi olmadığını bildirerek, Sözleşmeyi imzalamaktan kaçınmıştı. Ancak İngiliz Temsilcisi General Harrington'un, Sözleşmenin Yunanistan'ın bu tutumuna karşın Müttefiklerce uygulanacağını açıklamasından üç gün sonra, İstanbul'daki Yunan Temsilcisi Sinopulos, yalnızca bir dilek (çekince değil) ileri sürerek, Yunanistan'ın da Sözleşmeye katıldığını Müttefikler aracılığı ile Ankara Hükümetine bildirmiştir.

Mudanya Silâh Bırakışımı Sözleşmesi* , 14/15 Ekim gece yarısından başlayarak yürürlüğe girmiş, böylece Türk - Yunan savaşı da son bulmuştur.

Doğu Trakya'nın boşaltılıp Türklere teslimi Sözleşmenin 5. Maddesi uyarınca yapılmışa başlamış ve en son Edirne'de Türk yönetimi 25 Kasım 1922 günü yerleşmiştir.

Buna karşılık, İstanbul ve Boğazlar bölgesinin boşaltılması, 11. Madde ile, Barış Andlaşmasından sonraya bırakıldığından, bu ancak 1923 yılı Ekiminde gerçekleştirilebilmiştir.

*Mudanya Silâh Bırakışımı Sözleşmesinin resmi metni için Bak. Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, C. 23, S. 350 Ayrıca bu konuda Bak. Ali Türkgeldi, Mondros ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi, Ankara, 1948, s. 185-188.

*
* *

ASKERSEL SÖZLEŞME
(Convention Militaire)
Mudanya, 11 Ekim 1922
(Metin)

Müttefik Devletler tarafından 23 Eylül 1922 günü Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetine ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin 29 Eylül 1922 günü Müttefik Devletlere verdikleri Nota hükümleri uyarınca:

Müttefik		Devletler		Generalleri:
Büyük	Britanya	Hükümeti	adına:	General Harrington,
İtalya	Hükümeti		adına:	General Monbelli,
Fransa	Hükümeti		adına:	General Charpy;
ve				
Türkiye	Büyük	Millet	Meclisi	adına: İsmet Paşa;
Yunanistan				adına: General Mazarakis arasında 3 Ekim 1922 ve onu izleyen günlerde Mudanya'da toplantılar yapılmıştır.

Müttefik Devletler Doğu Trakya'nın, Edirne ile birlikte, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetine teslimine karar verdiklerinden bu Konferansın amacı şunlarla sınırlı idi:

- I. Doğu Trakya'dan çekilmesi istenecek olan Yunan Kuvvetlerinin geçeceği çizgiyi belirlemek;
- II. Yunan Silâhlı Kuvvetlerinin ve sivil yönetiminin bu toprakları boşaltması ve oraya Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti memurları ve jandarmasının yerleşmesi yöntemlerini belirlemek;
- III. Bu değişim sırasında genel düzen ve güvenliği sürdürmek üzere, bölgede kontrolü sağlamak.

Yetkili Temsilciler aşağıdaki Maddeler üzerinde uyuşmuşlardır:

1. İşbu Sözleşmenin yürürlüğe girmesi üzerine Türk ve Yunan silâhlı kuvvetleri arasında çarpışmalar durdurulacaktır.

2. İşbu Sözleşmenin yürürlüğe girmesi üzerine Trakya'daki Yunan kuvvetlerinin gerisine çekilmesi istenecek çizgiyi, Adalar Denizi (Ege) ağzından Trakya ile Bulgaristan sınırının keşiştiği yere dek, Meriç'in sol kıyası oluşturacaktır.

3. Barış yapılmasına değin, olası her türlü karışıklıkların önüne geçmek için, Meriç'in sağ kıyası, Karaağaç ile birlikte, Müttefik Devletlerce saptanacak yerlere yerleşmek üzere, onların askersel birliklerince işgal edilecektir.

4. Edirne çevresine ulaşımı sağlayan demiryolu bağlantısının geçiş özgürlüğünü aksamadan sürdürmek için, Svilengrad (Cisri Mustafapaşa)'dan Kuleliburgaz'a dek Meriç'in sağ kıyasını izleyen demiryolu kesimi üç Müttefik Devlet ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ve Yunanistan'ın birer delegesinden oluşacak Karma bir Komisyonca, özel bir Sözleşme ile düzenlenecek, bir denetime bağlı tutulacaktır.

5. Doğu Trakya'nın Yunan Kuvvetlerince boşaltılması işbu Sözleşmenin yürürlüğe girmesi üzerine başlayacaktır. Boşaltma, askerlerden başka, çeşitli askersel örgüt ve servisleri, onların her türlü taşıma araçlarını, savaş gereç ve silâh stokları ile yiyecek maddelerini de kapsayacaktır. Boşaltma yaklaşık on beş günlük bir süre içinde gerçekleştirilecektir.

6. Jandarma da birlikte olmak üzere, Yunan sivil memurları en kısa bir süre içinde çekilecektir. Yunan memurları her yönetim bölgesinden çekildikçe sivil yönetim Müttefiklerin memurlarına bırakılacak ve onlarca da, olanaklı ise, o gün Türk memurlarına geçirilecektir. Bu el değiştirme işlemi Trakya'nın baştan başa Yunan kuvvetlerince boşaltılmasının bitimi üzerine, en çok otuz gün içinde son bulmuş olacaktır.

7. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin, memurlarıyla birlikte, yerel düzen ve güvenliğin sürdürülmesi ve sınır ve demiryollarının korunması için, kesinlikle zorunluk duyulan sayıda, jandarma kuvvetleri de bulunacaktır. Bu kuvvetlerin toplamı, subaylarıyla birlikte, sekiz bini aşmayacaktır.

8. Yunan kuvvetlerinin geri çekilmesi ve sivil yönetimin el değiştirme işlemi, başlıca Merkezlerde yerleştirilecek olan Müttefiklerarası Kurulların yönetiminde yapılacaktır. Bu Kurulların görevi, yukarıda sözü geçen çekilme ve el değiştirme işlemlerini kolaylaştırmaya aracılık etmektedir. Kurullar her türlü aşırılık ve şiddeti önlemeğe çalışacaktır.

9. Bu Kurullardan başka, Doğu Trakya'yı Müttefik Kuvvetleri işgal edecektir. Yaklaşık yedi Taburdan oluşacak bu kuvvetler düzenin korunmasını sağlayacak ve sözkonusu Kurullara destek olacaktır.

10. Müttefik Devletler Kurulları ile askerlerinin geri çekilmesi, Yunan kuvvetlerinin boşaltma hareketinin bitişinden otuz gün içinde gerçekleştirilecektir. Müttefik Devletler Hükümetleri, düzenin sürdürülmesi ve Türk olmayan halkın korunması için yeterince önlem alındığı konusunda uyuşurlarsa, bu geri çekilme işi daha erken bir günde yapılabilecektir. Böylece, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti yönetimi ve jandarması bir bölgede düzenli bir biçimde görev yapmağa başlar başlamaz, Müttefik Kurulları ve kuvvetleri o bölgeden otuz günlük sürenin bitiminden önce çekilebilecektir.

11. Anadolu'da, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin kuvvetleri aşağıda gösterilen çizgiler üzerinde duracak; bu çizgileri Barış Konferansının açılışına değin ve Konferansın yapıldığı sürece geçmeyecektir.

Çanakkale Bölgesi: Lapseki kuzeyinde Bozburnu ve güneyde Kumburnu temel noktaları oluşturmak üzere, Asya kıyısından yaklaşık onbeş kilometre derinlikte bir çizgi.

İzmit Yarımadası: İzmit körfezinde Darıca'dan başlayıp Gebze'den geçerek Karadeniz üzerinde Şile'ye uzanan çizgi. (Burada adı geçen yerler Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetine bırakılacaktır). Darıca'dan Şile'ye giden yol Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ile Müttefik Devletler askerlerince ortaklaşa kullanılabilir.

Yukarıda belirtilen ayırıcı çizgiler Müttefik Ordularının her birinden bir Subay ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin bir subayından oluşacak Karma Komisyonlarca belirlenecektir.

Müttefik Devletler Hükümetleri ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti çıkabilecek olayların önünü alacak gerekli önlemlere başvurmakla birlikte, aşağıda yazılı yerlerde kendi kuvvetlerinin sayısını çoğaltmağı, tahkimat ya da başkaca askersel işlere girişmeğı yükümlenirler.

Çanakkale bölgesi : Bozburn - Kumburnu çizgisinin, Boğazdan başlayarak, 15 kilometre doğusundaki yere dek;

İzmit Yarımadasında: Boğaziçi'nden başlayarak, Şile - Darıca çizgisinin 40 km. doğusundaki bir yere dek.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti Bozburnu (Lapseki kuzeyi) ile Karaburun (Karabiga kuzeyi) arasındaki deniz kıyısının en az on beş kilometre yakınına dek top yerleştirmemeği üstlenir.

12. Müttefik Devletler kuvvetleri şimdi buldukları topraklarda kalacaklardır. Bu topraklara Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti, Barış Konferansının kararlarına değin, saygılı olmağı üstlenir. İşbu topraklar şunlardır:

İstanbul Yarımadasında: Karadeniz kıyısında Pedima'nın yedi kilometre kuzeybatısındaki bir noktadan, Istranca, Mertekli, Kışağılı, Sinekli, Karasınan Çiftliği, Kadıköy, Yenice, Kadurina Çiftliği, Kalikratya'ya dek (tüm bu yerler içeride kalmak üzere) uzanan çizginin doğusundaki yarımada'nın tümü;

Gelibolu Yarımadasında: Baklaburnu, Saros Burnu, Bolayır ve Soğluma ağız (tüm bu yerler içeride kalmak üzere) çizgisinin güneyinde kalan Gelibolu Yarımadasının tümü.

13. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti, Barış Andlaşmasının onaylanmasına değin, Doğu Trakya'ya kuvvet geçirmemeği, orada bir ordu toplamamağı ve bulundurmamağı yükümlenir.

14. Bu Sözleşme, imzasından üç gün sonra, 14/15 ekim 1922 gece yarısı yürürlüğe girecektir. Mudanya'da, Fransızca olarak, 11 Ekim 1922 günü imza edilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti adına : Ferik (Tümgeneral) İSMET

Fransa adına: General CHARPY

İtalya adına: General MONBELLI

Büyük Britanya adına: General HARRINGTON

* Kaynak: Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları. I. Cilt (1920-1945) / İsmail SOYSAL. Ankara: Türk Tarih Kurumu,1983. (Türk Tarih Kurumu Yayınları XVI. Dizi- Sa. 38) 61-66 ss.